MACIEJ SZPUNAR
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2018. április 12.[1]

C-335/17. sz. ügy

Neli Valcheva
kontra
Georgios Babanarakis

(a Varhoven kasatsionen sad [legfelsőbb semmítőszék, Bulgária] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – 2201/2003/EK rendelet – Hatály – A »láthatási jog« fogalma – A nagyszülőkre való alkalmazhatóság”

I. Bevezetés

1. Egy nagyanya az unokájával való kapcsolattartás jogát kívánja gyakorolni. Vajon egy ilyen kérelem tárgyában indított jogvita a 2201/2003/EK rendelet[2] hatálya alá tartozik-e? Lényegében ezt a kérdést teszi fel a Varhoven kasatsionen sad (legfelsőbb semmítőszék, Bulgária).

2. A jelen ügy tehát alkalmat nyújt a Bíróság számára, hogy első alkalommal rendelkezzen a 2201/2003 rendeletnek a nagyszülők által előterjesztett, láthatási jog iránti kérelmére történő alkalmazásáról, azon kérdés megválaszolása érdekében, hogy egy ilyen jog gyakorlására vonatkozó részletes szabályok megállapítására joghatósággal rendelkező bíróságot az említett rendelet vagy a tagállamok nemzetközi magánjoga alapján kell meghatározni. E rendelet a fizikai közelség kritériuma alapján elismeri a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti bíróság illetékességét. Így tehát, anélkül hogy anyagi jogi következtetésekre lenne szükség, a továbbiakban az elemzésben azt kell meghatározni, hogy a láthatási jogra vonatkozóan mely bíróság rendelkezik hatáskörrel.

3. Mindenekelőtt ki kell hangsúlyozni, hogy ezt az ügyet nem lehet attól az alapvető kérdéstől függetlenül elemezni, hogy mennyire fontos a gyermeknek a nagyszüleivel fennálló személyes kapcsolatait fenntartani, amennyiben ez a kapcsolat nem ellentétes az érdekeivel. Így tehát a jelen ügyben a gyermek mindenekfelett álló érdekének elve alapján kell a szülői felelősséggel kapcsolatban a 2201/2003 rendeletet értelmezni.

1 Eredeti nyelv: francia.

2 A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i tanácsi rendelet (HL 2003, L 338., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o.).

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

1. A Charta

4. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) „A magán- és a családi élet tiszteletben tartása” címet viselő 7. cikke szerint:

„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák”.

5. A Charta 24. cikkének (2) bekezdése értelmében „[a] hatóságok és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységében a gyermek mindenekfölött álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie”.

2. A 2201/2003 rendelet

6. A 2201/2003 rendelet (2) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy „[a]z Európai Tanács tamperei ülésén helyt adott a bírósági határozatok kölcsönös elismerése elvének, amely egy valóságos jogi térség létrehozásához elengedhetetlen, és prioritásként határozta meg a láthatási jogokat”.

7. E rendelet (5) preambulumbekezdése szerint: „[a]nnak érdekében, hogy minden gyermek számára egyenlőséget biztosítsanak, e rendelet kiterjed a szülői felelősségre vonatkozó valamennyi határozatra, beleértve a gyermek védelmére vonatkozó intézkedéseket is, függetlenül attól, hogy azok házassági jogi eljáráshoz kapcsolódnak-e”.

8. Az említett rendelet (12) preambulumbekezdése kimondja, hogy az „[e]zen rendeletben megállapított szülői felelősségre vonatkozó ügyekben a joghatóság jogalapját a gyermek alapvető érdekeinek figyelembevételével [helyesen: [a] szülői felelősségre vonatkozó ügyekben a joghatóság vonatkozásában e rendeletben megállapított szabályokat a gyermek mindenekfelett álló érdekének figyelembevételével] alakítják ki, különösen a fizikai közelség alapján. Ez azt jelenti, hogy a joghatóságot mindenekelőtt a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam szerint kell megállapítani, kivéve azokat a bizonyos eseteket, amikor megváltozik a gyermek tartózkodási helye [helyesen: kivéve a gyermek tartózkodási helye megváltozásának bizonyos eseteit], vagy ha a szülői felelősséget gyakorlók között megállapodás jön létre”.

9. A 2201/2003 rendelet hatálya vonatkozásában e rendelet 1. cikke így rendelkezik:

„(1) Ezt a rendeletet a bíróság jellegétől függetlenül az alábbiakkal kapcsolatos polgári ügyekben kell alkalmazni:

a) a házasság felbontása, különválás vagy a házasság érvénytelenítése;

b) a szülői felelősség megállapítása, gyakorlása, átruházása, korlátozása vagy megszüntetése.

2. Az (1) bekezdés b) pontjában említett ügyek különösen a következőkkel foglalkoznak:

a) felügyeleti jog és kapcsolattartási jog;

[…]”

10. A fogalommeghatározásokat e rendelet 2. cikkének 1., 7., 8., 9. és 10. pontja így szabályozza:

„1. »bíróság«: a tagállamok valamennyi, az 1. cikk alapján az e rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatósággal rendelkező hatósága;

[…]

7. »szülői felelősség«: egy gyermek személyével, illetve vagyonával kapcsolatos valamennyi jog és kötelesség, amelyet valamely természetes vagy jogi személy határozat, jogszabály hatálya, illetve jogilag kötelező [helyesen: hatályos] megállapodás útján gyakorol. A szülői felelősség magában foglalja a felügyeleti jogot és a láthatási jogot is;

8. »szülői felelősség gyakorlója«: olyan személy, aki szülői felelősséget gyakorol egy gyermek felett;

9. »felügyeleti jog«: a gyermek gondozásával kapcsolatos jogok és kötelességek, és különösen a gyermek tartózkodási helye meghatározásának joga;

10. »láthatási jog«: különösen a gyermek korlátozott időre való elvitelének joga a szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre”.

11. Az általános joghatóságra vonatkozóan az említett rendelet 8. cikke a következőképpen szól:

„(1) Egy tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek olyan gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó ügyekben, aki a bíróság megkeresésékor az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

(2) Az (1) bekezdést a 9., 10. és 12. cikk rendelkezéseire figyelemmel kell alkalmazni”.

B. A bolgár jog

12. A rokonok láthatási jogára vonatkozóan a Semeen kodets (családjogi törvénykönyv) 128. cikke így rendelkezik:

„(1) A nagyapa és a nagyanya a gyermek mindenkori lakóhelye szerinti Rayonen sadnál (kerületi bíróság) kérelmezheti a gyermekre vonatkozó láthatás szabályainak megállapítását, ha ez a gyermek érdekét szolgálja. Ez a jog a gyermeket is megilleti.

(2) A bíróság az 59. cikk (8) és (9) bekezdését értelemszerűen alkalmazza.

(3) Ha az a szülő, aki számára a bíróság a láthatási jog gyakorlását biztosította, de ezt távollét vagy betegség miatt ideiglenesen nem képes gyakorolni, e jogot a gyermek nagyapja és a nagyanyja gyakorolhatja”.

13. A Zakon za litsata i semeystvoto (személyekről és a családról szóló törvény) (a DV 1949. augusztus 9-i 182. száma, a DV 2002. december 29-i 120. számban megjelent módosított szöveg) a 4. cikkében előírja:

„Azok a személyek, akik a 14. életévet betöltötték, de a 18. életévet még nem töltötték be, kiskorúak.

E személyek jogügyleteinek az érvényességéhez a szülőjük vagy gyámjuk beleegyezése szükséges, azonban megköthetik a mindennapi élet körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket, valamint rendelkezhetnek munkával szerzett jövedelmükkel”.

III. Az alapeljárás tényállása, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés és a Bíróság előtti eljárás

14. Neli Valcheva kérelmező az édesanyja Mariana Kolevának, és a nagyanyja az ez utóbbinak Georgios Babanarakisszal kötött házasságából 2002. április 8-án született Christos Babanarakisnak. Ezt a házasságot egy görög bíróság felbontotta, és a Christos Babanarakis feletti szülői felügyeleti jogot az apának ítélte. A görög bíróság az anyának a gyermekkel való kapcsolattartást érintő joga gyakorlásának a szabályait is meghatározta: interneten és telefonon, valamint Görögországban személyes találkozások alkalmával, havonta néhány óra időtartamban.

15. N. Valcheva, miután arra hivatkozott, hogy nincsen lehetősége unokájával teljes értékű kapcsolatra, és hogy a görög hatóságoktól többször kért segítséget, de eredménytelenül; a Rayonen sad (kerületi bíróság) előtt a családjogi törvénykönyv 128. cikke alapján kérelmezte, hogy a bíróság állapítsa meg a kiskorú Christos Babanarakis unokájával való kapcsolattartási joga gyakorlásának szabályait. Annak engedélyezését kérte, hogy a gyermeket rendszeresen, havonta egy hétvégén láthassa, valamint hogy évente kétszer, két vagy három hétig a gyermek a vakációkat nála tölthesse.

16. A Rayonen sad (kerületi bíróság) megállapította, hogy nem rendelkezik joghatósággal N. Valcheva kérelmének elbírálására. Az Okrazhen sad de Burgas (burgasi regionális bíróság) a 2201/2003 rendelet alapján helybenhagyta az elsőfokú határozatot. E bíróság úgy ítélte meg, hogy ezt a rendeletet kell alkalmazni azokban az ügyekben, amelyek tárgya a gyermeknek a tágabb családi körével, köztük a nagyszülőkkel való kapcsolattartásának a joga, és hogy e rendelet 8. cikke értelmében azon tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amely tagállamban a bíróság megkeresésekor a gyermek szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, és ez a görög bíróságokat jelenti.

17. N. Valcheva felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Varhoven kasatsionen sad (legfelsőbb semmítőszék, Bulgária) előtt. Ez a bíróság megjegyzi, hogy hajlik arra, hogy a fellebbviteli bírósággal értsen egyet, de hozzáteszi, hogy alapvető fontosságúnak tartja azon kérdés megválaszolását, hogy a 2201/2003 rendeletet kell-e alkalmazni a nagyszülők láthatási jogával kapcsolatban a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározásánál.

18. A Varhoven kasatsionen sad (legfelsőbb semmítőszék) ilyen körülmények között úgy döntött a 2017. május 29-i, a Bíróság Hivatalához 2017. június 6-án érkezett ítéletben, hogy az eljárást felfüggeszti, és az alábbi kérdést terjeszti a Bíróság elé előzetes döntéshozatal céljából:

„Úgy kell-e értelmezni a 2201/2003 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikkének 10. pontjában használt »láthatási jog« fogalmát, hogy az nemcsak a gyermeknek a szülők általi, hanem a szülőkön kívül az egyéb rokonok, nevezetesen a nagyszülők általi láthatását is magában foglalja?”

19. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről 2017. július 6-án értesítették az érdekelt feleket. 2017. szeptember 15-én másodszor is értesítették az alperest erről a kérelemről. Az érdekelt felek számára – a 2017. szeptember 18. és december 4. közötti időszak során lejáró – határidőt tűztek írásbeli észrevételeik előterjesztésére. A kérdést előterjesztő bíróságot és e feleket ezen értesítés alkalmával tájékoztatta a Bíróság azon döntéséről, hogy a Bíróság eljárási szabályzata 53. cikke (3) bekezdésének megfelelően a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet soron kívül kívánja elbírálni.

20. Írásbeli észrevételeket a Cseh Köztársaság és az Európai Bizottság terjesztett elő. Mivel egyik fél sem kérte tárgyalás tartását, a Bíróság úgy döntött, hogy tárgyalás nélkül határoz.

IV. Elemzés

21. Az alapügy tárgyát képező helyzetben N. Valcheva, bolgár állampolgár az anyai nagyanyja egy 2002. április 8-án született kiskorú gyermeknek.[3] A gyermeknek a szülei házasságának felbomlása óta a szokásos tartózkodási helye Görögországban van, ahol görög állampolgárságú apjával él. Nagyanyja az unokájával való kapcsolattartás jogát kívánja gyakorolni.

22. Azonban, mivel a kérdést előterjesztő bíróság által adott tájékoztatás szerint az apa szerezte meg a gyermek felügyeleti jogát, míg az anyát csak láthatási jog illeti meg, felmerül a kérdés, hogy egy nagyszülő, aki személyes kapcsolatot kíván fenntartani az unokájával, hivatkozhat-e a 2201/2003 rendelet joghatósági szabályaira a láthatási jog iránti kérelmében.

A. Általános megfontolások

23. Mielőtt elkezdeném az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés vizsgálatát, hasznosnak tartom néhány általános megfontolás ismertetését, amely lehetővé teszi a 2201/2003 rendelet hátterének meghatározását. Ezek a megfontolások az európai integráció azon hatásairól szólnak, amelyeket az Uniónak a nemzetközi magánjoggal, e rendelet társadalmi és gazdasági hátterével, valamint a gyermek mindenekfelett álló érdekével kapcsolatos hatásköreire kifejtett.

1. Az európai integráció és a nemzetközi magánjog

24. Majdnem 20 év telt el a Brüsszeli Egyezményhez fűzött magyarázó jelentés[4] 1998. május 28-i közzététele óta. Ez a jelentés helyesen hangsúlyozta azon problémák kezelésének fontosságát, amelyek a családjogban az európai integrációval összefüggésben felmerülnek. A 90-es években ugyanis a magánjog „közösségiesítése” előkelő helyet foglalt el a tudományos programokban, kutatási projektekben és egyetemi konferenciákon.[5] A hágai Nemzetközi Jogi Akadémia képzései[6] kiemelten foglalkoznak a „közösségi” szabályoknak a nemzetközi magánjogra kifejtett hatásaira, és az uniós integrációnak az ez utóbbi alakulását befolyásoló következményeire vonatkozó eszmecserék és gondolkodási folyamatok eredményeivel.

25. Mindezekből többek között kiderült, hogy az Unió és céljainak fejlődése tényleges hatással volt a nemzetközi magánjog terén fennálló saját hatásköreire. Ugyanis az európai nemzetközi magánjog, amelynek a szerepe az első időszakban, tekintettel a közös piac létrehozására irányuló kezdeti célkitűzésre, nagyon korlátozott volt, támogatást kapott a második célkitűzés, vagyis az európai polgárság bevezetésével, amely lehetővé tette az Unió számára, hogy a puszta gazdasági integráció

3 A kérdést előterjesztő bíróság azt a pontosítást teszi, hogy a bolgár jog megkülönbözteti a 14 évesnél fiatalabb „kiskorúakat” („maloletni”) és a 14 és 18 év közötti „kiskorúakat” (nepalnoletni”, szó szerint: „félig nagykorúak”, akik korlátozott cselekvőképességgel bírnak). E tekintetben pontosítani szükséges, hogy a 2201/2003 rendeletet megkülönböztetés és bármilyen kor alapján történő korlátozás nélkül valamennyi „gyermekre” alkalmazni kell. A jogelmélet szerint „[e] hallgatással szemben, és a »gyermek« fogalom önálló közösségi meghatározása hiányában a nemzeti jogokra kellene hivatkozni annak megállapítása érdekében, hogy hány éves korig beszélhetünk gyermekről”, lásd: Corneloup, S., „Les règles de compétence relatives à la responsabilité parentale”, *Le nouveau droit communautaire du divorce et de la responsabilité parentale*, a 2005. április 7-én és 8-án a Centre de droit de la famille de l’université Lyon III által szervezett konferencia, Dalloz, 2005, 69–84. o.

4 A házassági ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló egyezmény Európai Unióról szóló szerződés K. 3. cikke alapján történő kidolgozásáról szóló, 1998. május 28-i tanácsi jogi aktus (HL 1998. C 221., 1. o.; a továbbiakban: 1998. évi Brüsszeli Egyezmény). Az Európai Unióról szóló szerződés K.3. cikke alapján létrehozott, a házassági ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló egyezményhez fűzött, Alegría Borrás, a barcelonai egyetem nemzetközi magánjogi professzora által kidolgozott magyarázó jelentés (HL 1998. C 221., 27. o., 59. pont; a továbbiakban: Borrás-jelentés).

5 Lásd többek között: von Hoffman, B. (éd), *European Private International Law*, Nijmegen, 1998, 13–37. o.; Kohler, Ch. „Interrogations sur les sources du droit international privé européen après le Traité d’Amsterdam”, *Revue critique de droit international privé*, 1999, 1. sz., 1. o.

6 Lásd többek között: Struycken, A. V. M., „Les conséquences de l’intégration européenne sur le développement du droit international privé”, *Recueil des cours*, Tome 232, 1992, 256–383. o.; Fallon, M., „Les conflits de lois et de juridictions dans un espace économique intégré. L’expérience de la Communauté européenne”, *Recueil des cours*, Tome 253, 1995, 9–290. o. és Borrás, A., „Le droit international privé communautaire: réalités, problèmes et perspectives d’avenir”, *Recueil de Cours*, Tome 317, 2005, 313–516. o.

korlátait túllépve a polgárok Európája felé haladjon.[7] Emellett, az Amszterdami Szerződést követően egy harmadik célkitűzés is hozzájárult az európai projekt előrehaladásához: a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség elismerése, amely az európai polgárok növekvő mobilitásának keretében, e polgárság fogalmának tartalommal, különösen az igazságszolgáltatáshoz való joggal[8] való kitöltésével biztosítja a személyek szabad mozgását.[9] E joggal kapcsolatban, amely alapvető fontosságú a más eljárási és alapvető jogok alkalmazása szempontjából, egyértelműen lényegesnek tűnik, hogy ahhoz, hogy az európai integrációs folyamat valósággá váljon az uniós polgárok számára, „gyors és kézzelfogható eredményeknek" kell születniük az olyan területeken, mint a határozatok elismerése és végrehajtása[10] [nem hivatalos fordítás].

26. Ez tehát az az összefüggés, amelybe általános módon az európai nemzetközi magánjog szabályai, konkrétabban a 2201/2003 rendeletnek a szülői felelősséggel kapcsolatban a joghatóságra, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályai illeszkednek.

2. A társadalom fejlődése és a 2201/2003 rendelet

27. Ismertetném azokat a hatásokat is, amelyeket az utóbbi évtizedekben a társadalmat érintő változások a szülői felelősségről szóló uniós jogalkotás alkalmazási körére kifejtettek. Ez lehetővé teszi a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdés elemzése érdekében a 2201/2003 rendelet összefüggéseinek jobb meghatározását.

28. Elsőként, az uniós (és általában a nyugati) társadalom átalakulására vonatkozóan meg kell állapítani, hogy egyfelől a globalizációhoz kapcsolódó gazdasági változások alapvető változásokat idéztek elő a munkaviszonyokban, amelynek következtében többek között elvált egymástól a szokásos tartózkodási hely és a munkahely. Az uniós állampolgárok egy része számára általánossá vált, hogy a tartózkodási helyük az egyik, a munkahelyük pedig egy másik tagállamban van. A helyzet azonban ennél összetettebb az olyan polgárok esetében, akiknek tartózkodási helye az egyik tagállamban van, és egy másik tagállamban székhellyel rendelkező társaság egy harmadik országba küldi ki őket. Ezek a változások lényegesen befolyásolják az uniós polgárok családi életét is.

29. Másfelől, szocio-kulturális értelemben a polgárok életmódja épp ilyen alapvető változásokon megy keresztül. A kettős vagy eltérő állampolgárságú családtagokból (szülők és gyerekek) álló családok (ami jelentős mértékben összefügg a személyek szabad mozgásával és általánosabban a globalizációval), a házasságon kívüli együttélés és az életközösség számos formája, többek között a polgári együttélési szerződés (PACS), a családstruktúrák új formái, többek között az egyszülős, a mozaik- és az egyneműekből álló családoknak, valamint a korábbi kapcsolatban, asszisztált reprodukció eredményeként született vagy örökbefogadott gyermekekkel kapcsolatos új szülői szerepek jelensége csak néhány példa erre. A családi struktúrák diverzifikációja tehát a jelenlegi társadalom sajátja. E jelenségek némelyike nem éppen új, azonban az 1960-as évek óta az átalakulások felgyorsultak, és

7 Lásd ebben az értelemben: Borrás, A., i. h. 333–369. o. Lásd még: Borrás-jelentés, 28. o.: „Az európai integráció eredetileg lényegében gazdasági folyamat volt, és így az alkalmazott jogi eszközök az ilyen típusú integrációt szolgálták. Ugyanakkor az utóbbi években alapvető változások következtek be, és jelenleg az integráció a gazdasági tartalmán felül egyre növekvő mértékben és egyre inkább mélyrehatóan befolyásolja az európai polgárok életét" [nem hivatalos fordítás].

8 Az igazságszolgáltatás igénybevételéhez és többek között a határon átnyúló vonatkozású jogvitákban a szüleikkel való kapcsolattartás jogára vonatkozóan rendkívüli fontossággal bír az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló irányelv. A határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló, 2003. január 27-i 2002/8/EK tanácsi irányelv (HL 2003. L 26., 41. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 90. o.).

9 A 2201/2003 rendelet (1) preambulumbekezdése az alábbiak szerint emlékeztet erre az uniós célkitűzésre: „[a]z Európai Közösség célul tűzte ki egy szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség megteremtését, ahol biztosított a személyek szabad mozgása".

10 Lásd ebben az értelemben: Borrás, A., i. h., 369. o. Lásd még: Lagarde, P., „En guise de synthèse", *Quelle architecture pour un code européen de droit international privé*, Fallon, M., Lagarde, P., és Poillot-Peruzzetto (dir.), Peter Lang, 2011, 365–388. o., 366. o.: „[a] nemzetközi magánjog szempontjából ez azt jelenti, hogy a tervezett kódexnek többé nem szabad az alapszerződésben szereplő négy szabadság gyakorlását a gazdasági területen biztosító szabályokra korlátoznia. Az uniós polgárnak az Unión belüli mozgásszabadságát nemcsak a gazdasági tevékenységéhez szükséges mértékben kellene biztosítania, hanem ezt a helyváltoztatás indokától függetlenül, bármely Unión belüli mozgása esetén, a biztonság és a jog érvényesülésének biztosítása mellett kellene megtennie" [nem hivatalos fordítás].

exponenciálisan fejlődnek. Ezek a gazdasági és szociokulturális változások, amelyek állandó ütemben többféle hatást fejtenek ki a családi életre, bizonyos esetekben azt is jelentik, hogy át kell értékelni a jogrendszerek alapelveit és a normák tartalmát, és megkövetelik a jog, különösen az uniós jog (és annak részeként az európai nemzetközi magánjog) hozzáigazítását.

30. Másodszor, ami konkrétabban a társadalmi változásoknak a 2201/2003 rendeletre kifejtett hatásait illeti, meg kell állapítani, hogy a gyermekekről szóló jogviták esetén e rendelet hatálya lényegesen kiterjedtebb az 1998. évi Brüsszeli Egyezményhez [11] és az 1347/2000 rendelethez [12] képest. Ugyanis, míg az 1347/2000 rendelet kizárólag olyan, a házasság felbontásával (válás vagy érvénytelenítés) vagy különválással kapcsolatos polgári bírósági eljárásokra vonatkozott, amelyeket házassági jogi eljárások alkalmával a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségre vonatkozóan folytattak, [13] a 2201/2003 rendelet az eljáró bíróságtól függetlenül „mindazon jogvitákra” kiterjed, amelyek a szülői felelősségre vonatkoznak. Ugyanis annak érdekében, hogy egyenlőséget biztosítsanak „minden gyermek” számára, aszerinti megkülönböztetés nélkül, hogy a szülői felelősséget a szülők vagy harmadik személy gyakorolja, ez utóbbi rendeletet kell alkalmazni a korábbi kapcsolatokból származó, illetve a házasságon kívül született gyermekek helyzetére, figyelembe véve a mozaikcsaládokat is.

31. Ugyanakkor, noha az uniós jogalkotó erőfeszítéseket tesz arra, hogy a szülői felelősségre vonatkozó jogszabályokat a társadalmi változásokhoz igazítsa, ezek a változások sokkal gyorsabb üteműek, mint a jogszabályok adaptációjának folyamata, és nyilvánvaló, hogy fennmaradtak olyan „árnyékzónák”, amelyekre vonatkozóan a jogi szabályozás nem ad kifejezett választ. Az alapeljárás kiváló példája ezeknek, a társadalmi változások által létrehozott, többek között a gyermek és a vele jogi vagy ténybeli „családi” kapcsolatban álló személyekkel (például a szülők egyikének korábbi házastársával, a gyermek testvéreivel, a nagyszülőkkel vagy a szülői felelősséget viselő szülő partnerével) fennálló személyes kapcsolatokról szóló árnyékzónáknak. Ezek az árnyékzónák – gyakran ellentmondásokon alapuló – kétségeket vethetnek fel azzal kapcsolatban, hogy létezik-e a szülőktől eltérő személyek, jelen esetben a nagyszülők láthatási joga.

32. Éppen a nagyszülők esetén meglepő-e ez a bizonytalanság, ha figyelembe vesszük, hogy főszabály szerint, amennyiben nem sérti a gyermek mindenekfelett álló érdekét, a nagyszülők és unokáik közötti személyes kapcsolat – különösen egy állandóan változó társadalomban – a gyermek számára az állandóság alapvető forrása, és a generációk közötti kapcsolat fontos tényezője lehet, amely kétségkívül hozzájárul a saját identitásuk kialakításához?

3. A gyermek mindenekfelett álló érdekének elve

33. Az általános megfontolásokról szóló részt nem fejezhetem be anélkül, hogy megemlíteném 2201/2003 rendelet legfontosabb elvét: a gyermek mindenekfelett álló érdekének elsőbbségét.

11 Ez az egyezmény sosem lépett hatályba, mivel helyébe lépett a házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyermekkel kapcsolatos szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. május 29-i 1347/2000/EK tanácsi rendelet (HL 2000. L 160., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 209. o.), miután a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés „közösségiesedett” azáltal, hogy az Amszterdami Szerződés 1999. május 1-jei hatálybalépésével a releváns fejezet átkerült a korábbi harmadik pillérből az első pillérbe (EK-Szerződés III. rész, IV. cím).

12 Az 1347/2000 rendelet hatálya az elfogadásának időpontjától kezdődően igen korlátozottnak tekinthető. E rendelet pozitív és negatív vonatkozásairól lásd: Borrás, A., „Le règlement nº 1347/2000 sur la compétence, la reconnaissance et l’exécution des décisions en matière matrimoniale et en matière de responsabilité parentale des enfants communs”, *Petites affiches*, 2002, 248, sz., 12. o. Azt, hogy „a válás és a szülői felelősség területén a szövegek időben nagy gyakorisággal, és kaotikus módon követték egymást”, többek között az magyarázza, hogy a nemzeti hagyományok sokkal markánsabb és kényesebb eltéréseket mutatnak, mint a vagyoni ügyekben, Lásd: Ancel, B. és Muir Watt, H., „L’intérêt supérieur de l’enfant dans le concert des juridictions: le règlement Bruxelles II bis”, *Revue critique de droit international privé*, 2005, 94.sz. (4), 569–586. o.

13 Más szavakkal, az 1347/2000 rendeletet nem lehetett alkalmazni a válságban lévő házasságokon kívül született gyermekekre, vagy az olyan szülők gyermekeinek védelmére, akiknek házassága nincs válságban. Uo., 12. o. Az 1347/2000 rendeletre vonatkozóan lásd különösen: Gaudemet-Tallon, H., „Le règlement nº 1347/2000 […]”, *Journal de Droit international*, 2001, 381. o.

34. A gyermek mindenekfelett álló érdeke egyike az uniós jogrendszert átható elveknek.[14] Ezzel összefüggésben, azonfelül, hogy valamennyi tagállam ratifikálta az Egyesült Nemzetek Szervezetének a gyermekek jogairól szóló egyezményét,[15] a Bíróság már azt is elismerte, hogy az az egyezmény mindegyik tagállamot köti, és hogy az emberi jogok védelmére vonatkozó nemzetközi okmányok közé tartozik, amelyeket a Bíróság figyelembe vesz az uniós jog általános elveinek alkalmazásakor.[16] A Bíróság már azt is elismerte, hogy az az egyezmény mindegyik tagállamot köti, és hogy az emberi jogok védelmére vonatkozó nemzetközi okmányok közé tartozik, amelyeket a Bíróság figyelembe vesz az uniós jog általános elveinek alkalmazásakor. Másfelől az EUSZ 3. cikk (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „[a]z Unió egy belső piacot hoz létre”, majd rögzíti, hogy az Unió „előmozdítja a társadalmi igazságosságot […], a nemzedékek közötti szolidaritást és a gyermekek jogainak védelmét”.[17]

35. A 2201/2003 rendelet alapja a gyermek mindenekfelett álló érdekének elve, és jogainak tiszteletben tartása. E rendelet (33) preambulumbekezdése ugyanis kimondja, hogy ez a rendelet többek között törekszik arra, hogy biztosítsa a gyermek alapvető jogainak tiszteletben tartását, ahogyan azt a Charta 24. cikke előírja. Ez a cikk, azáltal, hogy a gyermek mindenekfelett álló érdekét a hatóságok és a magánintézmények elsődleges szempontjává tesz, elismeri, hogy a gyermekek független és önállóan jogokkal rendelkeznek.[18] E tekintetben meg kell említeni a Chartának a magán- és a családi élet tiszteletben tartásáról szóló 7. cikkét.

36. Közelebbről, a 2201/2003 rendeletben a szülői felelősségre vonatkozó ügyekben a joghatóság jogalapját az említett rendelet figyelembevételével, és különösen a fizikai közelség kritériuma alapján alakítják ki. Ez tehát azt jelenti, hogy a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti bíróságok a legalkalmasabbak arra, hogy rendelkezzenek a szülői felelősségről és ennek következtében a láthatási jogról.[19] Emellett, a gyermek érdekében a 2201/2003 rendelet – kivételes esetekben és bizonyos körülmények között – lehetővé teszi azt, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság egy másik tagállam bírósága elé áttegye az ügyet, amennyiben ez a bíróság alkalmasabb a tárgyalás lefolytatásához.[20]

37. Végül, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének elve az a prizma, amelyen keresztül kell az uniós jog rendelkezéseit értelmezni.[21] A Bíróság ítélkezési gyakorlatában a gyermekeknek a családi életük folytatásához fűződő érdekére hivatkozik, amely egyben az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 8. cikkében biztosított, a családi élet tiszteletben tartásához való alapvető jog védelme alatt is áll.[22]

14 Az Unió gyermekek jogaival kapcsolatos vívmányainak áttekintéséhez lásd: Európai Bizottság, Jogérvényesülési Főigazgatóság: *EU acquis and policy documents on the rights of the child*, 2015. december, 1–83. o. Lásd még: Szpunar főtanácsnok Chavez-Vilchez és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-133/15, EU:C:2016:659, 42. pont).

15 Az 1989. november 20-án New Yorkban kötött egyezmény. 3. cikkének (1) bekezdése szerint „[a] szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenekfelett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban”.

16 Lásd: 2006. június 27-i Parlament kontra Tanács ítélet (C-540/03, EU:C:2006:429, 37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

17 A gyermek jogainak védelme az uniós külpolitikának is fontos tényezője. Lásd: EUSZ 3. cikk (5) bekezdése.

18 A Charta 24. cikke a gyermekek jogainak három alapvető elvét mondja ki: életkoruknak és érettségüknek megfelelően szabadon fejezhetik ki a véleményüket (24. cikk (1) bekezdés), jogosultak arra, hogy az őket érintő jogi aktusokban a mindenekfölött álló érdekük elsődleges szempont legyen (24. cikk (2) bekezdés), és jogosultak arra, hogy mindkét szülőjükkel rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tartsanak fenn, kivéve ha ez az érdekeikkel ellentétes (24. cikk (3) bekezdés).

19 Lásd: a 2201/2003 rendelet (12) preambulumbekezdése és 8. cikke.

20 Lásd: a 2201/2003 rendelt (13) preambulumbekezdése és 15. cikke. Azt is meg kell jegyeznem, hogy e rendelet kivételes figyelmet szentel a gyermek meghallgatásának. Lásd e tekintetben: a 2201/2003 rendelet (19) preambulumbekezdése, 41. cikke (2) bekezdésének c) pontja és 42. cikke (2) bekezdésének a) pontja.

21 A 2201/2003 rendelet vonatkozásában lásd többek között: 2008. július 11-i Rinau ítélet (C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, 48. és 51. pont); 2009. április 2-i A. ítélet (C-523/07, EU:C:2009:225, 61. és 64. pont). Lásd még: Sharpston főtanácsnok Rinau ügyre vonatkozó állásfoglalása (C-195/08 PPU, EU:C:2008:377, 20. pont). Lásd továbbá: 2016. szeptember 13-i Rendón Marín ítélet (C-165/14, EU:C:2016:675, 66., 81. és 85. pont); Szpunar főtanácsnok Rendón Marín és CS ügyekre vonatkozó indítványa (C-165/14 és C-304/14, EU:C:2016:75, 174. pont).

22 Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én Rómában aláírt európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE).

38. Ennek következtében kétség sem férhet hozzá, hogy a gyermek mindenekfelett álló érdekének elvéből kell kiindulni a 2201/2003 rendelet rendelkezéseinek minden olyan teleologikus értelmezése során, amely, mint a jelen esetben is, nagyszülők láthatási jog iránti kérelmére vonatkozik. Erre később még visszatérek.

B. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

39. A kérdést előterjesztő bíróság kérdése lényegében arra irányul, hogy a 2201/2003 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikkének 10. pontjában használt „láthatási jog” fogalmat úgy kell-e értelmezni, hogy az kiterjed az unokáknak a nagyszülők általi láthatására is.

40. Márpedig, jóllehet a „láthatási jog” fogalmát a 2201/2003 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja és 2. cikkének 10. pontja kifejezetten meghatározza, ezek a rendelkezések nem pontosítják kifejezetten, hogy ez a jog kiterjed-e a szülőkön kívül más személyek láthatási jogára is.

41. E rendelkezések értelmezése céljából tehát nemcsak a megszövegezésüket kell figyelembe venni, hanem szövegkörnyezetüket és a 2201/2003 rendelet célkitűzéseit is.

42. Mindenekelőtt meg kell említeni, hogy a szülői felelősség fogalmára és a 2201/2003 rendelet céljára vonatkozóan a cseh kormány és a Bizottság írásbeli észrevételeikben többek között e rendelet szövege alapján azt az álláspontot védte, mely szerint az említett rendeletet kell alkalmazni a nagyszülők láthatási jogára is. Úgy látszik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság is ezt a nézetet osztja.[23]

1. A 2201/2003 rendelet tartalma és szerkezete

43. A 2201/2003 rendelet 1. cikke a szülői felügyeletre vonatkozóan kimondja, hogy ezt a rendeletet a bíróság jellegétől függetlenül alkalmazni kell „[e] felelősség megállapítása, gyakorlása, átruházása, korlátozása” kapcsán. Ahhoz, hogy megfelelő módon meg tudja határozni a 2201/2003 rendelet hatályát[24] az uniós jogalkotónak pontosítania kellett a szülői felelősség fogalmát. E fogalom meghatározását ugyanis nem tartalmazta sem az 1998. évi Brüsszeli Egyezmény,[25] sem az 1347/2000 rendelet. Az uniós jogalkotó tehát a szülői felelősség fogalmának egységes meghatározása mellett döntött.[26] Ezt a fogalmat a 2201/2003 rendelet 2. cikkének 7. pontja úgy határozza meg, mint amely „egy gyermek személyével, illetve vagyonával kapcsolatos valamennyi jog és kötelesség, amelyet valamely természetes vagy jogi személy határozat, jogszabály hatálya, illetve jogilag kötelező [helyesen: hatályos] megállapodás útján gyakorol. Következésképpen mind természetes, mind jogi személyek gyakorolhatják a szülői felelősséget.[27] Ezenfelül a szülői felelősség fogalma „többek között” magában

23 A kérdést előterjesztő bíróság ugyanis az előzetes döntéshozatalra utaló határozat 5.3. pontjában kifejti, hogy „jóllehet ez nem állapítható meg közvetlenül a szó szerinti megfogalmazásból […], a rendelet rendszeréből, tartalmából és célkitűzéséből erre lehet következtetni”.

24 Lásd a jelen indítvány 30. pontját.

25 A szülői felelősségnek az 1998. évi Brüsszeli Egyezményben szereplő fogalmával kapcsolatban a Borrás-jelentés rámutat, hogy ezt a fogalmat „annak a tagállamnak a belső jogában kell pontosítani, amelyik a felelősség kérdését vizsgálja” [nem hivatalos fordítás]. Így ezen egyezmény szerint a szülők jogait és kötelezettségeit a nemzeti jog határozza meg.

26 Az 1998. évi Brüsszeli Egyezménytől eltérően a 2201/2003 rendelet alkalmazásához szükség volt a szülői felelősség fogalmának önálló értelmezésére, amit végül is megerősít az, hogy e fogalom meghatározásáról e rendelet 2. cikkének 7. pontja rendelkezik. Lásd ebben az értelemben: Pintens, W., in Magnus, U. és Mankowski, P. (éds.), *Brussels IIbis Regulation*, European Commentaries on Private International Law, Sellier European Law Publishers, 2016, 1. cikk 59. pont és 2. cikk 19. pont.

27 Teljesen más a helyzet a szülői felelősség gyakorlója kijelölésének kérdésében. A 2201/2003 rendelet nem állapítja meg, ki a szülői felelősség, többek között a felügyeleti és a láthatási jog gyakorlója, hanem a jogosult kijelölésére vonatkozóan a tagállamokra hivatkozik. Lásd ebben az értelemben: 2010. október 5-i McB ítélet. (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, 40–43. pont).

foglalja a felügyeleti jogot és a láthatási jogot is, ami azt jelenti, hogy ez a felelősség felosztható e két elemre.[28] Ennélfogva a 2201/2003 rendelet értelmében mind a felügyeleti jog, mind a láthatási jog gyakorlója, amelyet a nemzeti jog határoz meg, az e jogokat magában foglaló szülői felelősség gyakorlójának minősülhet.[29]

44. A láthatási jogot a 2201/2003 rendelet 2. cikkének 10. pontja úgy határozza meg, hogy az különösen a gyermek korlátozott időre való elvitelének joga a szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre. Így ez a meghatározás a láthatási jog tartalmának csak egy részéről szól, nem utal arra, hogy mely személyek gyakorolhatják azt.[30]

45. A szülői felelősség gyakorlóját a 2201/2003 rendelet 2. cikkének 8. pontja olyan személyként határozza meg, „aki szülői felelősséget gyakorol egy gyermek felett”[31].

46. Véleményem szerint a 2201/2003 rendelet 2. cikk 7., 8. és 10. pontjának olvasatából kitűnik, hogy az uniós jogalkotó szándékosan alkalmazott tágan megfogalmazott meghatározásokat annak érdekében, hogy sokféle esetet lefedjen vele. Erre a szándékra az olyan megfogalmazások használata világít rá, mint „jogok és kötelességek”, „olyan személy” vagy „többek között”. Úgy gondolom, különösen ez utóbbi határozószó használata a láthatási jog a 2201/2003 rendelet 2. cikkének 10. pontjában található meghatározásában tanúsítja azt, hogy az uniós jogalkotó szándékában e jog tág körű meghatározása állt.

47. Ennek következtében, mivel a szülői felelősség fogalma a 2201/2003 rendelet 2. cikke 7. és 8. pontja értelmében minden láthatási jogot gyakorló természetes és jogi személyt magában foglal, tekintve, hogy e rendelet 2. cikkének 10. pontja ezt a jogot is tágan határozza meg, egyértelműnek látom, hogy mind a szülői felelősség (mint általános fogalom), mind a láthatási jog (mint ezen általános fogalom egyik eleme) az e rendelet értelmében vett természetes és jogi személyeket is megillethetik.[32]

48. Valóban, a szülői felelősség fogalmának az említett cikk 7. pontjában szereplő meghatározásából kitűnik, hogy a láthatási jog csupán a szülői felelősség egyik eleme.[33] Különösen egy olyan helyzetben, mint az alapügyben, ahol a nemzeti jog szerint a szülői felelősséget a szülők közösen gyakorolják, a felügyelet joga csak az egyik szülőt (jelen esetben az apát) illeti meg, míg a másik szülő (a jelen esetben az anya) általában láthatási jogra jogosult. Ebben az összefüggésben, ha egy harmadik személy láthatási jog iránti kérelmet nyújt be, a bírói joghatóság meghatározása érdekében arra kell választ adni, hogy a 2201/2003 rendelet kiterjed-e egy olyan láthatási jogra is, amely elkülönül a nemzeti jog által az egyik szülő (a jelen esetben az anya) számára biztosított láthatási jogtól, és ennek következtében e jog gyakorlását harmadik személyek, például a nagyszülők is kérhetik-e.

28 A felügyeleti jogot a 2201/2003 rendelet 2. cikkének 9. pontja mint „a gyermek gondozásával kapcsolatos jogok és kötelességek, és különösen a gyermek tartózkodási helye meghatározásának joga” határozza meg. E fogalomról lásd: 2010. október 5-i McB ítélet. (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, 40–43. pont).

29 Lásd e tekintetben: Francq, S., „La responsabilité parentale en droit international privé. Entrée en vigueur du règlement Bruxelles II bis et du Code de droit international privé”, *Revue trimestrielle de droit familial*, 2005, 3. sz., 691–711. o. Lásd még: Pintens, W., i. h., 2. cikk 23. pont. Ezek a szerzők egyéként úgy gondolják, hogy az a nagyszülő, aki unokája láthatásának jogát gyakorolhatja, egyben a 2201/2003 rendelet értelmében vett szülői felelősség gyakorlója is. Ugyanakkor meg kell jegyeznem, hogy egyes nemzeti jogokban csak a szülők lehetnek a szülői felelősség gyakorlói, míg harmadik személyek csak korlátozott jogosultságokkal rendelkeznek még akkor is, ha jogosultak a kapcsolattartásra.

30 A 2201/2003 rendeletben ez a meghatározás *ratione temporis* korlátozódik (kizárólag korlátozott időszakra szól), semmilyen *ratione personae* korlát nem következik ebből a meghatározásból.

31 Ez a meghatározás azt a pontosítást tartalmazza, hogy a szülőkön kívül más személyek is gyakorlói lehetnek a szülői felelősségnek. Ez a kifejezés nemcsak azokat a jogosultakat foglalja magában, akik a szülői felelősséget leszármazás, gyámság, gondnokság és hasonló intézmények következtében gyakorolják, hanem azokat is, akik ezt a szülői felelősséget gyakorló szülő partnereként gyakorolják. Lásd: Pintens, W., 2016, i. h., 2. cikk, 22. pont.

32 E tekintetben lásd: Pintens, W., i. h., 88. o.: „Since the Brussels IIbis Regulation has a broader scope – persons can be holders of parental responsibility – there is no reason to exclude rights of access from the scope of the Regulation when the holder is a third person.”

33 Lásd a jelen indítvány 43. pontját.

49. E kérdés megválaszolásához emlékeztetni kell arra, hogy a 2201/2003 rendelet rendelkezéseinek tartalmából és szerkezetéből kitűnik, hogy az uniós jogalkotó szándéka minél több olyan módszer lefedése volt, amellyel lehetővé válik egy gyermeknek a szüleivel, ezenkívül más rokonával vagy más közelálló személlyel való kapcsolattartása.[34] Véleményem szerint sem a vizsgált meghatározásokban, sem a szövegkörnyezetükben nincs olyan elem, amellyel főszabály szerint ellentétes volna azzal, hogy egy nagyanya a rendelet joghatósági szabályaira hivatkozhasson a láthatási jog iránti kérelmében.

50. Meg kell vizsgálni, hogy megerősíti-e ezt az értelmezést a 2201/2003 rendelet rendelkezéseinek célja.

2. A 2201/2003 rendelet rendelkezéseinek teleologikus olvasata

51. A 2201/2003 rendeletnek a céljait figyelembe vevő értelmezése szintén megerősíti, hogy e rendeletet kell alkalmazni a nagyszülők láthatási jogára vonatkozóan.

52. Mindenekelőtt emlékeztetek arra, hogy a 2201/2003 rendelet egyik célja a bírósági határozatok kölcsönös elismerésének elősegítése. Ez derül ki e rendelet (2) preambulumbekezdéséből, amely rámutat, hogy a bírósági határozatok kölcsönös elismerése „egy valóságos jogi térség létrehozásához elengedhetetlen”[35]. Ezen okból az egyik tagállamban meghozott határozatok elismerését és végrehajtását „a kölcsönös bizalom elvére kell alapozni, és az elismerés megtagadásának jogalapját a szükséges minimális szinten kell tartani”, amint azt a 2201/2003 rendelet (21) preambulumbekezdése kimondja. Emellett e rendelet (2) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a láthatási jog az uniós jogalkotó prioritásai közé tartozik.

53. Ezt követően az egyenlőség minden gyermek számára történő biztosítására vonatkozóan a 2201/2003 rendelet (5) preambulumbekezdése úgy rendelkezik, hogy e rendelet kiterjed a szülői felelősségre vonatkozó valamennyi határozatra, beleértve a gyermek védelmére vonatkozó intézkedéseket is, függetlenül attól, hogy azok házassági jogi eljáráshoz kapcsolódnak-e.[36] E tekintetben a 2201/2003 rendelet, amint az a 2. cikke 7. 8. és 10. pontjának vizsgálatából kitűnik, a szülői felelősség gyakorlóinak olyan széles körű fogalmát használja, amely nemcsak a gyermekkel kapcsolatos szülői felelősséget gyakorló természetes személyeket foglalja magában, hanem az olyan harmadik személyeket, illetve jogi személyeket is, mint amilyenek a gyermekvédelmi hatóságok.

54. Végül emlékeztetek arra, hogy amint az a jelen indítvány 35–37. pontjából kitűnik, a 2201/2003 rendeletből, többek között annak joghatósági szabályaiból származó, a szülői felelősséggel összefüggő szabályok létrehozását és ennek következtében azok értelmezését nem a kérelmező érdekei, hanem a gyermek mindenekfelett álló érdekei, különösen a fizikai közelség kritériuma irányítja.[37] Így a 2201/2003 rendelet teleologikus értelmezését a gyermek mindenekfelett álló érdekeinek, mint az e rendelet preambulumbekezdéseiben és rendelkezéseiben iránymutató elvnek az előtérbe történő helyezésével kell megvalósítani.[38]

55. A fentieket figyelembe véve milyen következtetéseket lehet levonni a 2201/2003 rendelet céljainak vizsgálatából?

34 Ez a helyzet többek között a szülői felelősséget gyakorló szülő partnere esetén. Egy gyermek ugyanis rendkívül szoros, erős és stabil személyes kapcsolatot építhet ki anyja vagy apja partnerével. Lásd: a jelen indítvány 45. pontja és 31. lábjegyzete.

35 Lásd még: a 2201/2003 rendelet (23) preambulumbekezdése; az 1999. október 15-i és 16-i tamperei Európai Tanács következtetései, 34. pont, elérhető a következő internetcímen: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_fr.htm, valamint a Bizottság munkadokumentuma – „a szülői felelősség tárgyában hozott határozatok kölcsönös elismeréséről”, COM(2001) 166 végleges, 3. o.

36 Mivel a 2201/2003 rendelet a szülői felelősséggel kapcsolatos valamennyi határozatra kiterjed, így nemcsak azokat a határozatokat kell magában foglalnia, amelyek a szülők láthatási jogára vonatkoznak, hanem azokat is, amelyek harmadik személyek, mint „többek között a nagyszülők” láthatási jogáról szólnak. Lásd ebben az értelemben: Pintens, W., i. h., 1. cikk, 70. pont.

37 Lásd: a 2201/2003 rendelet (12) preambulumbekezdése.

38 Lásd: a jelen indítvány 73. és 74. pontja.

56. Számomra egyértelmű a válasz. Valóban nincsenek az alapügyhöz hasonló, az unokája láthatási joga iránti kérelmet benyújtó nagyszülő helyzetére vonatkozó különleges rendelkezések. Véleményem szerint ugyanakkor nincs szó joghézagról. A 2201/2003 rendelet célkitűzéseiből ugyanis egyértelműen kitűnik, hogy nincs olyan ok, amely indokolná a láthatási jog kizárását e rendelet alkalmazási köréből, ha, mint a jelen ügyben, e jog kérelmezője olyan személy, aki jogi vagy ténybeli családi kapcsolatban áll a gyermekkel, de nem a szülője. Másfelől a láthatási jognak a szülőktől eltérő személy számára történő engedélyezése ez utóbbiak jogaiba vagy kötelezettségeibe ütközhet (a jelen ügyben az apa felügyeleti jogába és az anya láthatási jogába). Így tehát az ellentmondásos intézkedések megelőzése céljából és a gyermek mindenekfelett álló érdekében egyazon bíróságnak, a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti bíróságnak kell rendelkeznie a láthatási jogokról.[39]

57. E gondolatmenetet követve egyetértek a Bizottság érvével, mely szerint, ha a szülőktől eltérő személyek láthatási jog iránti kérelmét ki kell zárni a 2201/2003 rendelet alkalmazási köréből, az e kérelmekre vonatkozó joghatóságot a nem harmonizált nemzeti jogszabályok fogják meghatározni. Megnő annak veszélye, hogy a gyermeket olyan bíróság előtti jogvitának kell kitenni, amely bírósággal nincs semmilyen kapcsolata, és fokozottabbá válik a párhuzamos eljárások, valamint az összeegyeztethetetlen határozatok kockázata, ami ellentétes a 2201/2003 rendeletnek a bírósági eljárásban a fizikai közelség elvét tiszteletben tartó egységes joghatósági szabályok bevezetésére irányuló céljával.

58. A jelen indítvány 43–57. pontjából tehát az következik, hogy nem ellentétes az uniós jogalkotó által a 2201/2003 rendeletben kitűzött céllal e rendelet rendelkezéseinek olyan értelmezése, mely szerint ez a rendelet vonatkozik a nagyszülő láthatási jog iránti kérelmére.

59. Amint a továbbiakban kifejtem majd, ezt az értelmezést támasztják alá a 2201/2003 rendelet előzményei.

3. A 2201/2003 rendelet rendelkezéseinek történeti értelmezése

60. Mielőtt javaslatot teszek a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdésre, úgy vélem nemcsak a 2201/2003 rendelet történeti hátterét, hanem az e rendeletet megelőző jogalkotást is érdemes megvizsgálni.

a) A 2201/2003 rendelet előkészítő anyagai

61. Elsőként, az előkészítő anyagok vonatkozásában emlékeztetni kell arra, hogy, amint az a jelen indítvány 30. és 43. pontjából kitűnik, az 1347/2000 rendelet hatálya, tekintve, hogy e szöveg korábbi, mint a 2201/2003 rendelet, a szülői felelősség kérdésében kizárólag a szülőkre korlátozódott. Ezt a korlátot kellett alkalmazni azokban az ügyekben is, amelyek láthatási jogokra (a szülők valamelyikének láthatási jogára) vonatkoztak.

39 Ez annál is inkább indokolt, mivel a szülői felelősséget érintő kérdésekben alkalmazandó törvényt kijelölő kollíziós szabályok nem harmonizáltak. Ennélfogva, ha a különböző tagállamok bíróságai több személy (szülők és nagyszülők) szülői felelősségéről határoznak, a nemzeti kollíziós szabályokat alkalmazzák. Márpedig ezeket a szabályokat alapvető eltérések jellemezhetik. A több személy által gyakorolt szülői felelősségre vonatkozó határozatokat tehát több eltérő bíróság hozhatja meg, alapvetően eltérő jogszabályok alapján, akár olyan esetben is, ahol ezek a határozatok egyetlen gyermeket érintenek. Ezzel ellentétben, a 2201/2003 rendelet hatályát meghatározó fogalmak tágabb értelmű megközelítésének elfogadása lehetővé teszi a határozatok bizonyos fokú harmonizációját, legalább az alkalmazandó jogszabályok vonatkozásában, és elősegíti a harmonizált kollíziós szabályok hiányából származó bonyodalmak megelőzését.

62. 2000-ben, figyelembe véve, hogy jelentős számú családi vita volt folyamatban amiatt, hogy a szülők egyike nem tudta láthatási jogát egy másik tagállamban gyakorolni, a Francia Köztársaság kezdeményezést terjesztett elő a gyermekekkel való kapcsolattartás jogával kapcsolatos határozatok kölcsönös végrehajtásáról szóló tanácsi rendeletre.[40] E kezdeményezés vizsgálatával kapcsolatban az Unió Tanácsa arra a következtetésre jutott, hogy egy ilyen rendelet elfogadására csak az 1347/2000 rendelet hatályának kiterjesztésére irányuló előkészítő munkálatokkal párhuzamosan kerülhet sor. Ez biztosíthatja az egyenlő bánásmódot minden gyermek számára a társadalmi jelenségek, például a családok szerkezetének diverzifikálódása figyelembevétele során.[41]

63. 2001-ben a Bizottság a szülői felelősségről szóló rendeletre irányuló javaslatának kidolgozása során közzétett egy munkadokumentumot, amelyből egyértelműen kiderült, hogy a kapcsolattartási jognak a 1347/2000 rendeletben találhatónál tágabb értelmezését tervezi elfogadni.[42] Ebben a munkadokumentumban a Bizottság megjegyezte, hogy „[n]oha a[z 1347/2000] rendelet e kérdés szabályozását a nemzeti jogra hagyja, javasolt, hogy az új jogszabályszöveg a kapcsolattartás jogát illetően még tovább lépjen, például annak előírásával, hogy a gyermek családjának valamennyi korábbi tagját, köztük az egyik szülő volt házastársát megilleti a kapcsolattartás joga, vagy legalábbis e személy kérheti e jogot” [nem hivatalos fordítás].[43] A Bizottság azt is megállapította az említett dokumentumban, hogy egyes tagállamok olyan érdemi kérdéseket fogalmazhatnának meg a kapcsolattartói jog gyakorlóinak kijelölésére vonatkozóan, amelyek tiszteletben tartása a határozatnak a többi tagállamban történő elfogadása feltételeként szolgálhatna. Másfelől ugyanebben a dokumentumban rámutatott, hogy e kérdések átvétele annak valós kockázatához vezethet, hogy a tagállam a kölcsönös elismerés céljával ellentétesen a határozatok tartalmi felülvizsgálatát követeli meg. A Bizottság ennélfogva arra a következtetésre jutott, hogy az új jogi eszköz mechanizmusának a szülői felelősségre vonatkozó határozatok „tartalmától, az érintett gyermekektől vagy a felügyelet jogának, illetve a láthatási jognak a gyakorlására alkalmas személyektől” függetlenül e határozatokra történő kiterjesztése lehetővé teszi a Tanács számára ezen új jogi eszközzel kapcsolatos feladatai jobb ellátását, és a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás megszüntetését célul tűző kölcsönös elismerési program első szakaszának végrehajtását.[44]

64. A Bizottság írásbeli észrevételeiben kiemeli, hogy a munkadokumentum a gyermekek kapcsolattartására vonatkozó, 2003. május 15-i európai egyezményre is hivatkozik.[45] Rámutat, hogy ez a tervezet elismeri a gyermekek azon jogát, hogy a szüleik mellett személyes kapcsolatot tartsanak fenn a velük családi kapcsolatban álló egyéb személyekkel, így a nagyszüleikkel is.[46]

65. Véleményem szerint a jelen indítvány 61–63. pontjából egyértelműen kitűnik, hogy a 2201/2003 rendeletre vonatkozó előkészítő anyagok megerősítik, hogy az uniós jogalkotónak szándékában állt kiszélesíteni az 1347/2000 rendeletnek a korábban a szülőkre vonatkozó jogvitákra korlátozott hatályát. Ezt a szándékot az is alátámasztja, hogy ezek az anyagok egyértelműen a szülői felelősségre, és ennek következtében a láthatási jogról szóló valamennyi határozatra vonatkoztak, függetlenül az e jogok gyakorlására alkalmas személyektől, és nem zárták ki a nagyszülőket sem.

40 HL 2000, C 234., 7. o. Lásd még: a 2201/2003 rendelet (4) preambulumbekezdése. Ez a kezdeményezés kizárólag a szülők egyikének kapcsolattartási jogára vonatkozik.

41 Lásd: a jelen indítvány 29. pontja és COM(2001) 166 végleges, 1. és 2. o.

42 COM(2001) 166 végleges, 1. o.

43 Uo., 20. o. Kiemelés tőlem.

44 Uo., 5. és 20. o. Lásd még: (Bel- és Igazságügyi, Polgári védelem) Tanács, 2000. november 30. és december 1., 4. és 5. o. „a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének érvényesítésére irányuló intézkedési program” (HL 2001, C 12., 1. o.).

45 COM(2001) 166 végleges, 15. o., 33. lábjegyzet. Ezen egyezményről lásd: a jelen indítvány 72. pontja.

46 A Bizottság munkadokumentuma a „családi kapcsolatok” fogalmának az egyezmény említett tervezetében szereplő meghatározását is megemlíti. Lásd: COM(2001) 166 végleges, 15. o., 33. lábjegyzet.

b) Az 1996. évi Hágai Egyezmény

66. Meg kell jegyeznem, hogy az 1996. október 19-i Hágai Egyezmény igen jelentős mértékben szolgált mintaként a 2201/2003 rendeletnek a szülői felelősséggel kapcsolatos joghatóságra vonatkozó rendelkezéseihez.[47] A 2201/2003 rendeletet az egységes,[48] vagyis az ezen egyezményben szereplő, a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti állam hatóságait megillető joghatóság[49] elve ihlette.

67. Az 1996. évi Hágai Egyezmény 3. cikke határozza meg a hatálya alá tartozó intézkedéseket. Ezek közé az intézkedések közé tartoznak különösen azok, amelyek a szülői felelősségre és a láthatási jogra vonatkoznak.[50] A 2201/2003 rendelet a 2. cikkének 7. pontjában lényegében átveszi a szülői felelősségnek az 1996. évi Hágai Egyezményből következő meghatározását, amely[51] azonban, a szülői felelősségnek a 2201/2003 rendeletben található meghatározásával ellentétben nem említi kifejezetten a láthatási jogot. Ebből a hiányból elvileg arra lehetne következtetni, hogy ezen egyezmény keretében a láthatási jogot gyakorló személy nem feltétlenül egyezik meg azzal, aki a szülői felelősséget gyakorolja.[52]

68. A láthatási jognak a 2201/2003 rendelet 2. cikke 10. pontjában szereplő meghatározására az 1996. évi Hágai Egyezményben szereplő fogalommal azonos módon került sor.[53] Ugyanakkor a Lagarde-jelentés nem ad választ arra a kérdésre, hogy a szülőktől eltérő személyek, többek között a nagyszülők által előterjesztett láthatási jog iránti kérelmek az 1996. évi Hágai Egyezmény hatálya alá tartoznak-e.

69. A Hágai Nemzetközi Magánjogi Értekezletet követően elfogadott tagállami utasítások azonban rámutatnak, hogy széles körben elismert a gyermekek által a velük családi kapcsolatban álló személyekkel fenntartott személyes kapcsolatok fontossága, és megállapítja, hogy „[s]em az 1980. évi Hágai Egyezmény, sem az 1996. évi Hágai Egyezmény nem korlátozza a láthatási jogokat a szülők és a gyermekek közötti jogokra” [nem hivatalos fordítás].[54]

70. Mindezeket, és különösen a gyermek mindenekfelett álló érdekének elsőbbségét mint a 2201/2003 rendeletnek a szülői felelősséggel kapcsolatos rendelkezéseire vonatkozó értelmezés vezérmotívumát figyelembe véve, meggyőződésem, hogy ezt a rendeletet kell alkalmazni a nagyszülők láthatási jog iránti kérelmére is.

47 A szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló egyezmény (a továbbiakban: 1996. évi Hágai Egyezmény), elérhető a következő internetcímen: https://www.hcch.net/fr/instruments/conventions/full-text/?cid= 70.

48 A 2201/2003 rendelet 8. cikkének (2) bekezdése szerint a (2) bekezdést a 9., 10. és 12. cikk rendelkezéseire figyelemmel kell alkalmazni.

49 A 8. és azt követő cikkek. Lásd még: a jelen indítvány 6., 9. és 34. pontja. Az 1996. évi Hágai Egyezmény és a 2201/2003 rendelet azonos fogalmaira vonatkozó egységes értelmezés szükségességéről lásd: Kokott főtanácsnok A ügyre vonatkozó indítványa (C-523/07, EU:C:2009:39, 24–26. pont).

50 Ezen egyezmény 3. cikke a) és b) pontjának rendelkezése szerint: „[a]z 1. cikkben említett intézkedések különösen a következőkre vonatkozhatnak: a szülői felelősséggel való felruházás, annak gyakorlása, megszüntetése, korlátozása, valamint átruházása; […] a láthatási jogok, beleértve azt a jogot, hogy a gyermeket korlátozott időre a gyermek szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre vigyék”.

51 Ezen egyezmény 1. cikkének (2) bekezdése szerint: „[…] a »szülői felelősség« fogalma magában foglalja a szülői felügyeleti jogot vagy más, ehhez hasonló felügyeleti kapcsolatot, amely meghatározza a gyermek személyével és vagyonával kapcsolatban a szülők, gyámok vagy más törvényes képviselők jogait, lehetőségeit és felelősségét”. Lásd Paul Lagarde által az 1996. évi Hágai Egyezményről készített részletező jelentés, elérhető a következő internetcímen: https://assets.hcch.net/upload/expl34.pdf.

52 Paul Lagarde jelentése szerint, i. h., 542. o.: „[A szülői felelősség] meghatározása igen tág körű. […] Ezt e felelősséget általában a szülők gyakorolják, azonban a nemzeti jogszabályokban meghatározott feltételekkel részben vagy teljes egészében más személyeket is megillethet a szülők halála, erre való képtelensége, alkalmatlansága vagy érdemtelensége esetén, illetve, ha a szülők elhagyták a gyermeket”, [nem hivatalos fordítás].

53 A 2201/2003 rendelet és az 1996. évi Hágai Egyezmény viszonyáról lásd: e rendelet 61. cikke.

54 *Contacts transfrontières relatifs aux enfants. Principes généraux et Guide de bonnes pratiques, Hágai Nemzetközi Magánjogi Értekezlet*, Family Law, 2008, 5. o. és 38. lábjegyzet. Egyébként meg kell jegyeznem, hogy a *Manuel pratique sur le fonctionnement de la Convention de La Haye de 1996 sur la protection des enfants*, 2014, 64., 65. és 86. o., elérhető a következő internetcímen: https://www.hcch.net/fr/instruments/conventions/publications1/?dtid= 3&cid= 70., 5B és 8A példáiban hivatkozást találhatunk a nagyszülők láthatási jogára.

4. A gyermekkel való kapcsolattartásra vonatkozó egyéb nemzetközi eszközök

71. A láthatási jog tág értelmezése nem csak a 2201/2003 rendelet sajátja. Ugyanis más, a gyermekekkel való kapcsolattartásra vonatkozó nemzetközi eszközök is tág meghatározását tartalmazzák a láthatási jognak.

72. E tekintetben elsőként megjegyzem, hogy a gyermekek kapcsolattartására vonatkozó egyezmény 5. cikkének (1) bekezdése szerint „[a]mennyiben nem sérti a gyermek mindenekfelett álló érdekét, személyes kapcsolat alakítható ki a gyermek és a szülőktől eltérő, vele családi kapcsolatban álló személyek között” [nem hivatalos fordítás].[55] Ezen egyezmény a 2. cikkének d) pontjában a „családi kapcsolatokat” akként határozza meg, hogy az egy „olyan szoros kapcsolat, mint amilyen egy gyermek és nagyszülei, vagy e gyermek és testvérei között fennáll, és amely a jogon vagy egy ténybeli családi kapcsolaton alapul” [nem hivatalos fordítás].

73. E tekintetben az említett egyezményről készített magyarázó jelentés mindenekelőtt pontosítja, hogy „elsődleges fontosságú” a szülőktől eltérő azon személyek meghatározása, akikkel a gyermek személyes kapcsolatot tarthat fenn, amennyiben ez nem ellentétes a mindenekfelett álló érdekével[56]. Ezt követően rámutat, hogy egyes tagállamokban a jogszabályok egyre inkább kiterjesztik azoknak a személyeknek a körét, akik személyes kapcsolatot tarthatnak fenn egy gyermekkel, vagy kérhetik ezt. Emlékeztet arra, hogy míg „ezek a törvények feljogosítják a nagyszülőket a gyermekkel való személyes kapcsolattartásra, mások csak a kapcsolattartás engedélyezése iránti kérelem benyújtását engedélyezik számukra”[57]. Végül, e jelentés megállapítása szerint az EJEE-re vonatkozó ítélkezési gyakorlat elismerte, hogy az EJEE 8. cikkben foglalt védelem kiterjed a nagyszülő és az unokái közötti személyes kapcsolattartásra is.[58]

74. Másodszor tehát emlékeztetni kell arra, hogy az EJEE 8. cikke elismeri, hogy „[m]indenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét […] tiszteletben tartsák”. Amint arra az előző pont rámutat, az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy ítélte meg, hogy „a nagyszülők és az unokáik között fennálló kapcsolatok az Egyezmény 8. cikkének értelmében vett családi kapcsolatok közé tartoznak” [nem hivatalos fordítás].[59] Nevezetesen, egy, a szülők szülői felelősségének felfüggesztéséről szóló ügyben az a bíróság úgy ítélte meg, hogy „a [nagyanya] és unokái közötti kapcsolatra vonatkozó kérdések vitathatatlanul az Egyezmény 8. cikkének hatálya alá tartoznak”[nem hivatalos fordítás]”. Ez a bíróság egyébként emlékeztetett arra, hogy „a 8. cikk értelmében vett családi élet legalábbis azon közeli rokonok kapcsolatát foglalja magában, akik e család életében jelentős szerepet töltenek be, ilyen például a nagyszülők és az unokák kapcsolata. A családi élet tiszteletben tartásának ilyen értelmezése az állam számára azt jelenti, hogy oly módon köteles eljárni, amely lehetővé teszi e kapcsolatok normális alakulását”[60].

55 A gyermekek kapcsolattartására vonatkozó egyezmény, Európai Tanács, *Európai szerződések sorozat*, 192. sz., Strasbourg, 2003. május 15. Ezt az egyezményt a tagállamok közül kizárólag a Cseh Köztársaság, a Horvát Köztársaság, a Máltai Köztársaság és Románia ratifikálta. Jelentősége azonban abban rejlik, hogy elsődlegesen az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) a családi élet tiszteletben tartását szabályozó, az EJEE 8. cikkének értelmezésére vonatkozó ítélkezési gyakorlatát kodifikálta, amely kötelező valamennyi tagállamban.

56 A gyermekek kapcsolattartására vonatkozó egyezményről készített magyarázó jelentés, Európai Tanács, *Európai szerződések sorozat*, 192. sz., Strasbourg, 2003. május 15., 9. és 34. o. Ez a jelentés megemlíti a gyermekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról szóló, 1980. május 20-án Luxemburgban aláírt Európai Egyezményt, *Európai szerződések sorozat*, 105. sz., amely a láthatási jogra hivatkozó „személyt” említi.

57 A gyermekek kapcsolattartására vonatkozó egyezményről készített magyarázó jelentés, i. m., 9. és 47. pont. A szülői felelősségről szóló jogszabályok összehasonlításáról lásd: Granet, F., „L’exercice de l’autorité parentale dans les législations européennes”, *La documentation française*, 2002.

58 A gyermekek kapcsolattartására vonatkozó egyezményről készített magyarázó jelentés, i. m., 9. pont.

59 Egy, a nagyszülők láthatási jogának a fiukkal szemben folytatott büntetőeljárás miatti felfüggesztéséről szóló ügyben lásd: EJEB, 2015. január 20., Manuello és Nevi kontra Olaszország, CE:ECHR:2015:0120JUD000010710, 53. §, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

60 EJEB, 2000. július 13., Scozzari és Giunta kontra Olaszország, CE:ECHR:2000:0713JUD003922198, 221. § és EJEB, 1979. június 13., Marckx kontra Belgium, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374, 45. §.

75. Véleményem szerint a jelen indítvány 43–74. pontjából egyértelműen kitűnik, hogy a 2201/2003 rendelet rendelkezéseinek a szövegére, céljára, rendszerére és előzményeire irányuló elemzések mind azt támasztják alá, hogy az e rendelet 8. cikkében található joghatósági szabályokat a szülőn kívüli személyek, nevezetesen más jogi vagy ténybeli családtagok láthatási jog iránti kérelmére is alkalmazni kell.

76. Ennélfogva úgy gondolom, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, mely szerint a 2201/2003 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikkének 10. pontjában használt „láthatási jogot” úgy kell értelmezni, hogy az kiterjed az unokáknak a nagyszülők általi láthatására is.

C. Utószóként

77. Amint azt a fentiekben kifejtettem, a 2201/2003 rendeletnek nemcsak a szövegéből, céljaiból vagy szerkezetéből, hanem a keletkezésének körülményeiből is következik, hogy e rendelet a nagyszülők látogatási jog iránti kérelmére is kiterjed.

78. Elemzésemből az is kitűnik, hogy a 2201/2003 rendelet nem zárja ki a látogatási jog fogalmából azokat a személyeket, akik ugyan nem szülei a gyermeknek, mégis jogi vagy ténybeli családi kapcsolatban állnak vele (többek között a testvérek vagy az egyik szülő volt házastársa vagy partnere). Figyelembe véve ugyanis társadalmunk állandó változásait és a családi struktúrák új formáit, számos változata lehet a 2201/2003 rendelet értelmében vett láthatási jog gyakorlásával érintett személyeknek [61] A szülői felelősséget gyakorló szülő volt partnere, és ezáltal ez utóbbi szülei, akiket a gyermek nagyszüleinek tekint, illetve még inkább, egy nagynéni vagy nagybácsi, aki az egyik vagy mindkét szülő ideiglenes távollétében foglalkozik a gyermekkel, csak néhány példa azon esetekre, amelyekkel a Bíróság esetlegesen találkozhat az említett rendelet értelmezése során. [62]

79. Valóban, a 2201/2003 rendelet kizárólag a – többek között – a szülői felelősséggel összefüggő joghatósági szabályokra, valamint az ilyen felelősség tárgyában hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozik. Az uniós jog kidolgozásának e szakaszában a nemzeti jogba tartozik az a kérdés, hogy mely személyek lesznek a láthatási jog gyakorlói, és melyek nem. Éppen ezért még inkább szükség van egy egységes joghatósági szabályra, azaz a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamok hatósága által hozott szabályra ahhoz, hogy biztosítani lehessen a többi tagállamban hozott határozatok elismerését és végrehajtását.

V. Végkövetkeztetés

80. A fenti megfontolások alapján azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Varhoven kasatsionen sad (legfelsőbb semmítőszék, Bulgária) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre a következőképpen válaszoljon:

Az 1347/2000/EK rendeletet hatályon kívül helyező, a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2003. november 27-i 2201/2003 tanácsi rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikkének 10. pontjában használt „láthatási jog” fogalmat úgy kell értelmezni, hogy az az unokáknak a nagyszülők általi láthatását is magában foglalja.

61 Lásd: a jelen indítvány 29. pontja.

62 Lásd: a jelen indítvány 31., 32., 49., 64., 69. és 75. pontja.